

Bryggeriklubbens medlemsblad

3
2018

Höstmöte i Kalmar
Ängöns Kvarterbryggeri
Bryggeristaden Kalmar

Bryggeriklubben

Föreningen för samlare och bryggeriintresserade.

Klubben bildades 1982 och består av personer bosatta i Norden med ett aktivt intresse för bryggeriindustrin.

Styrelse

Ordförande: Magnus Karlsson
Kanonvägen 7, 792 96 Våmhus
Tel: 070-33 07 026

Kassör: Per-Olof Ström
Trandaredsgatan 99, 507 61 Borås
Tel: 033-15 52 23, 070-212 52 23

Sekreterare: Sören Borgström
Runvägen 6, 137 55 Tungalsta
Tel: 070-542 07 65

Redaktör: Henrik Josefsson
Barnängsgränd 6, 116 47 Stockholm
Tel: 070-759 19 35

Webbansvarig: Claes Svensson
Ekedalsvägen 119, 177 59 Järfälla
Tel: 070-445 24 58

Framsidan:

Nordstjernans Bryggeri
i Kalmar, oktober 2018

Foto: Henrik Josefsson

Alla tidningsannonser i
detta nummer kommer
från tidningen "Kalmar".

Medlemsavgift:

Samlande medlem
300 kr/år

Stödjande medlem
200 kr/år

Sponsor
300 kr/år

Kontakta styrelsen: info@bryggeriklubben.se

Webbplats: www.bryggeriklubben.se

Bankgiro: 5304-6942

Kontonummer (Swedbank):
8032-5, 4067844-3

Medlemsbladet
utkommer med
fyra nummer per år.

Manusstopp:
1/3, 1/6, 1/9 och 1/12

Ordföranden har ordet

Våmhus 19/11 2018

Hej på Er alla!

Jag vill bara rikta ett stort tack till Johan på Ängöl i Kalmar, som tog hand om oss på bästa sätt vid klubbens höstmöte. Fina etiketter har vi också fått av honom. Det jobbas nu med vårmötet / årsmötet. Vi har ett par alternativ, som vi återkommer till senare när vi vet mer. Jag vill också tacka alla bryggerier som stöttar oss och hjälper oss med vår hobby.

Bästa hälsningar

Magnus Karlsson

Ur tidningen "Kalmar" 30/6 1894

Redaktörens spalt

Stockholm 19/11 2018

Hej!

I det här numret av medlemsbladet är temat Kalmar. En stad som ligger mig varmt om hjärtat eftersom jag bodde där under ett par år på 90-talet. Det var också platsen för klubbens höstmöte som hölls där i oktober. Ett mycket trevligt möte! Dessutom en stad med en intressant bryggerihistoria.

Hoppas ni tycker att detta nummer är intressant!

Hälsningar

Henrik Josefsson

Höstmöte i Kalmar

TEXT OCH FOTO: HENRIK JOSEFSSON

Höstsolen sken och den gamla hansastaden Kalmar visade sig från sin allra bästa sida när de första medlemmarna från Bryggeriklubben började samlas på fredagen den 12 oktober. Platsen för möte och logi var vandrарhemmet Svanen på Ängön, ett stenkast från Ängö kvartersbryggeris första adress.

Under fredagen gav sig en del medlemmar iväg på upptäcksfärd till fots för att titta på Kalmars gamla välbevarade centrum på Kvarnholmen, medan en del gav sig ut på jakt efter ölsorter från Kalmar och Öland som man inte hittar därhemma.

Lördagen innebar bryggeribesök, och denna gång var det dags för Ängö Kvartersbryggeri. Ett mycket trevligt och uppskattat besök där Johan Håkansson visade runt och där det gavs tillfälle att smaka på bryggeriets drycker.

Tillbaka på Svanen blev det traditionsenligt middag, auktion och sedan bytesmöte. Denna gång var det Björn Sörngaard som greppade klubban och såg till att klubben fick ett välkommet tillskott till kassan.

Utanför Svanen i väntan på bussen till bryggeriet.

Framme vid Ängö Kvartersbryggeri.

Kalmars välbevarade centrum.

Etiketter, etiketter, etiketter...

Bryggeristaden Kalmar

Det tidigare Anderssonska bryggeriet, efter att AB Stockholms Bryggerier tagit över och Kalmar Bryggeri AB bildats.

191

Jul-Öl.

Godt och kraftigt **Stark-öl** finnes från och med måndagen den 17 d:s att tillgå på buteljer hos **Axel Andersson.**

19/12 1883

≡ JUL-ÖL ≡

finnes att tillgå från den 18 december.
10 kronor pr 100/2-buteljer och 25 öre pr liter.

Bryggeriet Nordstjernan.

16/12 1885

Kalmar fanns det i äldre tider ett tiotal bryggare som gjorde öl under hantverksmässiga former. Men i mitten av 1800-talet får Kalmar två moderna bryggerier som producerar drycker i industriell skala. Och Kalmars bryggerihistoria handlar i huvudsak om dessa två företag – Nordstjernen och Anderssons bryggeri.

Det fanns genom åren också mindre bryggerier, som Sandås bryggeri, Läckby bryggeri, Forssells bryggeri och bryggeriet Svalan, men i första hand var det de två stora som konkurrerade om Kalmars konsumenter. De låg mycket nära varandra centralt i Kalmar, på Kvarnholmen nära Stortorget. De låg mycket nära varandra, på max ett par minuters promenadavstånd. I nästan 70 år måste utkörarna från de två bryggerierna mött varandra dagligen på gatorna mellan bryggerierna. Men 1933 var det slut med konkurrensen, när AB Stockholms Bryggerier tog över båda bryggerierna samtidigt.

Efter nedläggningen 1971 fanns det inget bryggeri i Kalmar under nästan 40 år. Men sedan 2010 ser Ängö kvartersbryggeri till att det återigen går att dricka lokalt öl i staden. ■

20/12 1897

Kalmars bryggerier i årtal

1255 – Magnus Bengtsson, fogde på Kalmar slott, skriver ett brev till Lübeck om en arvstvist. Brevet är försett med Kalmar stads sigill – Nordens äldsta bevarade stadssigill. Sigillet dyker på 1950-talet upp på Kalmar Bryggeris etiketter.

1638 – Skeppet Calmare Nyckel anländer till Delaware och bildar kolonin New Sweden. Skeppet kommer 300 år senare att ge namn åt ett av Kalmar Bryggeris öl.

1847 – Johan Andersson startar bryggeri på Sandås, en stadsdel en kilometer utanför Kalmars centrum.

1850 – Johan Andersson flyttar verksamheten till kvarteret Bryggaren i centrala Kalmar (Det framtida Kalmar Bryggeri AB). På platsen hade det redan tidigare funnits en äldre bryggeriverksamhet.

1857 – Den kontinentala öltraditionen kommer till Kalmar, när Johan Anderssons bryggeri introducerar det bayerska ölet för kalmariterna.

1864 – Bryggeriet Nordstjernen bildas av källarmästaren och vinhandlaren Carl Fredrik Ehnбом i kvarteret Borgmästaren.

1882 – Odd Landtbom tar över Nordstjernen. Landtbom blev senare (1891) disponent för Hamburgerbryggeriet i Stockholm.

1883 – Johan Andersson tvingas i konkurs. Bryggeriet arrenderas istället av sonen Axel Andersson.

1888 – Axel Andersson hittar finansiering och köper det bryggeri som en gång var hans fars.

1888 – Axel Åhman tar över Nordstjernen. Han var tidigare arrendator av bryggeriet Gambrinus i Arboga. Åhman dör 1915.

1916 – Nordstjernen blir aktiebolag: AB Kalmarbryggeriet Nordstjernen.

1923 – Axel Anderssons bryggeri blir aktiebolag: AB Axel Anderssons Bryggeri.

1933 – AB Stockholms bryggerier köper aktiemajoriteten i både Nordstjernen och Axel Anderssons bryggeri.

1934 – Tillverkning av skattepliktiga malt-drycker och mineralvatten flyttas från Nordstjernen till Axel Anderssons bryggeri. Nordstjernen blir svagdricks-bryggeri.

1935 – De båda bryggerierna Nordstjernen och Anderssons Bryggeri slås ihop till ett nytt företag: Kalmar Bryggeri AB.

1937 – All tillverkning upphör på gamla Nordstjernans bryggeri och flyttas till det bryggeri som tidigare hette Axel Anderssons Bryggeri.

1944 - Grönskogs bryggeri i Nybro, Ölands bryggeri, Ådala bryggeri i Torsås och Mönsterås bryggeri införlivas i Kalmar Bryggeri AB. Produktionen centraliseras stegvis till Kalmar.

1950 – Kalmar bryggeri blir ett helägt dotterföretag till AB Stockholms Bryggerier.

30/6 1894

13/10 1894

18/12 1899

1964 – Kalmar Bryggeri, liksom hela AB Stockholms Bryggerier, blir en del av Pripps-bryggerierna AB. Kalmar Bryggeri sorteras in i Pripps Region 1 – ”Malmö-regionen” – som ett av nio bryggerier.

1971 – Pripps lägger ner Kalmar Bryggeri.

1984 – Nordstjernen byggs om till bostäder.

1985 – Stora delar av Kalmar Bryggeris byggnader i kvarteret Bryggaren rivs, och ett servicehus uppförs. Idag finns tre hus på Storgatan kvar från bryggeritiden i kvarteret. Ett av dem, från början av 1800-talet, var bryggeriets kontor redan på Johan Anderssons tid. Dessutom finns brygghuset från 1930 kvar, numera med något förändrat utseende.

2010 - Ängö Kvartersbryggeri startas i ett före detta tunnbinderi på Ängön.

2016 - Ängö Kvartersbryggeri flyttar till nya större lokaler på Polhemsgatan.

18/12 1899

Etikett från perioden 1923-1935, innan namnbytet till Kalmar Bryggeri AB.

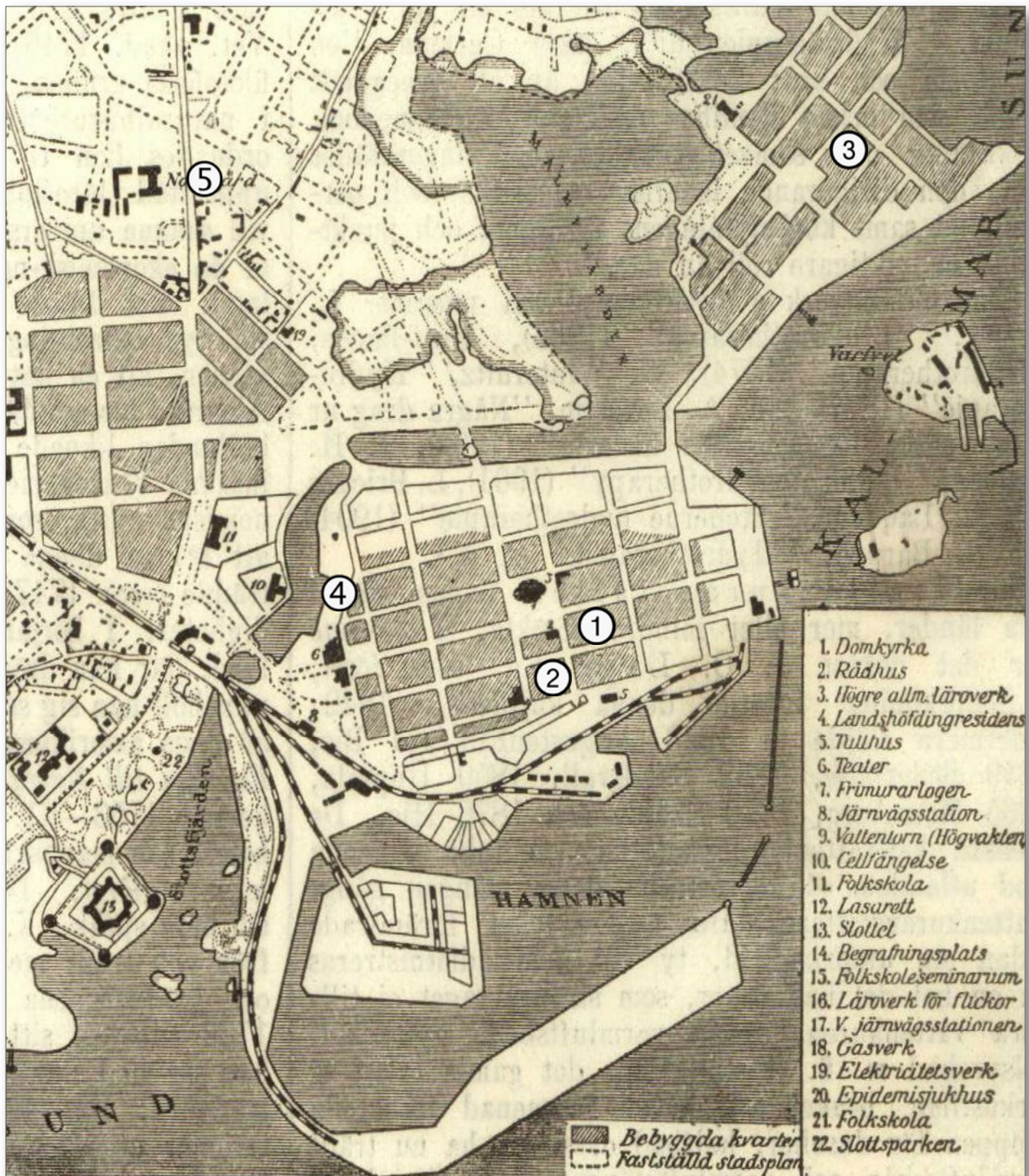
Etikett från perioden 1920-1934, innan produktionen av Klass II flyttas över till Axel Anderssons Bryggeri.

Kalmar Bryggeris etiketter behöll under en period Nordstjernans röda stjärna, som en påminnelse om det nya bryggeriets ursprung.

3/6 1901

- ① Anderssons Bryggeri / Kalmar Bryggeri i kvarteret Bryggaren, 1850-1971.
- ② Nordstjernans bryggeri i kvarteret Borgmästaren, 1864-1937.
- ③ Ängö Kvartersbryggeris första lokaler i det gamla tunnbinderiet på Ängön, 2010-2016.
- ④ Här låg brunnen där bryggerierna hämtade vatten innan vattentornet byggdes.
- ⑤ Gamla Vattentornet, färdigbyggt 1900.

Nordstjernan

- Sveriges vackraste bryggeri?

TEXT OCH FOTO: HENRIK JOSEFSSON

Det sägs att det delvis var en knaper ekonomi som gjorde att Kalmar klarade sig rätt okej undan 1960- och 1970-talens rivningsraseri. Medan många andra svenska städer rev sig in i framtiden, fick Kalmar stå bredvid och se på. Och det ska vi vara glada för idag. Man fick visserligen sitt Domus och en del andra betonglådor, men de stora rivningarna uteblev. Kalmars stadskärna på ön Kvarnholmen är nämligen en av de allra bäst bevarade i landet. Runt stortorget finns rådhuset och domkyrkan från 1600-talet och i kvarteren runtomkring finns det gott om exempel på byggnader från alla perioder i Kvarnholmens historia.

Nordstjernan lurar ödet

På Östra Sjögatan, ett kvarter från Stortorget, ligger en av Sveriges vackraste bryggeribyggnader – Bryggeriet Nordstjernan. Idag är det bland annat bostäder i det gamla bryggeriet, men exteriört ser det precis ut som när bryggeriet var i drift, fram till 1937. När kvarteret Borgmästaren klarade sig undan rivningarna under andra hälften av 1900-talet, var det andra gången kvarteret lurade historien och överlevde. Första gången var år 1800. Då inträffade nämligen den senaste stora stadsbranden i Kalmar. 300 hus blev till aska och nästan hela östra Kvarnholmen brann ner. Lågorna tog sig ända fram till andra sidan Östra Sjögatan, men bryggerikvarteret klarade sig med en hårsman. Därför kan man än idag se byggnader i den

Nordstjärnans fasader mot Östra Sjögatan.

Fodermästare Nilsson med en av bryggeriets hästar på Nordstjernans gård 1890.

Ingången från gården till bryggeriets kontor i Rosenlundska huset. Bilden tagen 1943.

Nordstjernans gård 2018. Stall och garage och övriga byggnader finns kvar och allt ser i stort sett ut som när bryggeriet var igång.

gamla bryggerianläggningen från fyra sekel. Det Rosenlundska huset från 1658 i kvarterets nordöstra hörn är Kalmars äldsta stenhus. Det innehöll bryggeriets kontor och bryggare Axel Åhmans bostad. Huset ritades av tidens främste stjärnarkitekt Nicodemus Tessin den äldre, som bland annat också ritade Kalmar domkyrka och Drottningholms slott. I kvarterets sydöstra hörn ligger det Mühlenbruchska huset från 1720-talet. Runt innergården finns bryggeriets stall och garage kvar. Kyltornet från 1910 tornar upp sig över alltihop. Tornet är antagligen det enda exemplet i Sverige på den här typen av byggnad för naturiskylning.

Bryggeriet är sig likt på denna hundraåriga etikett, tryckt på Janssons lithografiska tryckeri i Kalmar.

Bryggeriet bevaras

Idag har de olika byggnaderna i bryggerikvarteret Borgmästaren nya användningsområden. I källaren under bryggeriet finns restaurangen Rosenlundska källaren och 1984 var ombyggnaden av bryggeriet till bostäder klar. Man lyckades bevara den gamla bryggeriatmosfären så bra så att ombyggnaden 1985 belönades med det europeiska kulturarvspriset Europa Nostra. Och förhoppningsvis kommer bryggerikvarteret Borgmästaren att överleva i minst fyra sekel till. Nordstjärnan är förklarat som byggnadsminne och är en av två industrimiljöer i Kalmar som är skyddade enligt Kulturminneslagen. ■

— **Olufshändelse.** I bryggeriet Nordstjernan inträffade i lördags e.m. den olyckan, att vid aftappningen af hett watten genom en ränna, gossen Alfred August Nilsson råfåde komma under wattenstrålen, med den påföljd att högra armen och benet ställades. Gossen affördes genast till sitt hem, der han nu wårdas och befinner sig efter omständigheterna temligen wäl och utom all fara.

3/12 1883

**Bryggeriet
NORDSTJERNAN**
rekommenderar sina tillverkningar af:
Lagradt Pilsener-Bier,
” **Bayerskt Öl,**
” **Porter** och **Sockerdricka**
samt **starkt** och **godt Jul-Öl, Jäst** och **Vört.**
Beställningar mottagas med tacksamhet å bryggeriets kontor.
Odd Landtblom.

19/12 1883

Porter,
fyllig och särdeles god, af bryggeriet Nordstjernans tillverkning, rekommenderas.
Odd Landtblom.

10/11 1884

Härmed får jag författningsenligt
tillkännagifva, att jag denna dag öfverlåtit min affär, bryggeriet Nordstjernan, till hr Axel Ahman och får jag, på samma gång jag framför mina varmaste tacksägelser till ärade kunder och vänner, innesluta min efterträdare i deras benägna hägkomst.
Kalmar den 1 oktober 1888. **Odd Landtblom.**
Åberopande ofwanstående anhåller jag att af ärade kunder få åtnjuta samma välvilja, som kommit affären under dess förre innehafvare till del, och skall mitt bemödande blifva att genom goda varor, rask expedition och reel behandling bibehålla det förtroende, som affären hittills rönt.
Kalmar den 1 oktober 1888. **Axel Ahman.**
Bryggeriet Nordstjernan.

6/10 1888

Två nyktra och ordentliga arbets-
karlar få genast plats vid
Bryggeriet Nordstjernan.
Nattvakt.
En nykter och ordentlig arbetskarl får Nattvaktplats vid
Bryggeriet Nordstjernan.

13/4 1898

Taglagsfest firades förliden gårdag å bryggeriet Nordstjernan med anledning deraf att spanten blifvit resta å den ståtliga byggnad som uppförts å bryggeriets tomt. Fabrikör Åhman hade med anledning häraf inbjudit arbetarne vid byggnaden jemte ett antal vänner till en festlig tillställning å hotell Witt.

6/12 1899

= **Iskällardricka** =
till 5 kr pr 100/-buteljer.
Bryggeriet Nordstjernan.

3/6 1901

Beväringar.
Nattlogis önskas för 5 beväringmän från tisdagsafton. Underrättelse vid
Bryggeriet Nordstjernan.

5/5 1902

Ångbryggeriet Nordstjernans i Kalmar
tillverkningar af **Malt-** och **Läskedrycker** rekommenderas.
Jul-Öl till 8 kr. pr 100 fl.

15/12 1902

Bryggeriet "Nordstjernans"
tillverkningar af: 191
Pilsener-Bier,
Bayerskt Öl,
Porter
samt flera slags kolsyrade **Läskedrycker** rekommenderas.
JUL-ÖL
såväl å buteljer som från fat finnes fortfarande.
Bryggeriet Nordstjernan.

15/12 1902

När vattentornet kom till Kalmar

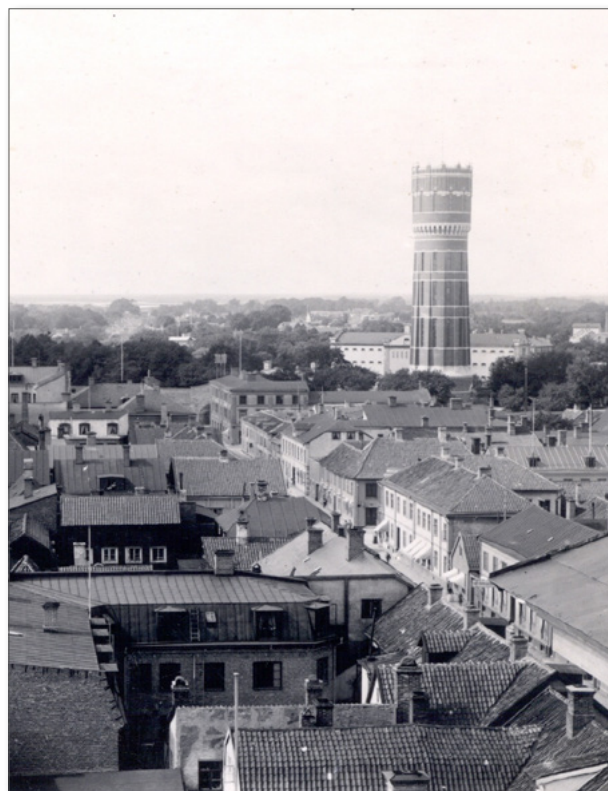
TEXT: HENRIK JOSEFSSON

När Kalmars bryggerier och vattenfabriker etablerade sig i centrala Kalmar under 1800-talet, skapade de samtidigt rejäla problem för sig själva. Vattnet på Kvarnholmen – dit centrala Kalmar flyttades på 1600-talet – var nämligen av dålig kvalitet och inte lämpligt för konsumtion. Lösningen för kalmarborna blev att istället välja öl och buteljerat mineralvatten, men för dryckestillverkarna själva innebar det mycket extraarbete. Vid Norra Vägen en dryg kilometer nordväst om Kvarnholmen fanns en brunn med bra vatten och bryggerier och vattenfabriker körde i skytteltrafik med häst och vagn.

Äntligen ett vattentorn!

När det för tiden supermoderna vattentornet äntligen blev klart efter 13 års bygge år 1900 blev livet mycket lättare. Det här är början till ett modernt vattenförsörjningssystem och vattenledningar börjar dras från tornet. Man behöver inte längre manuellt transportera

1900 var det äntligen färdigt – det 65 meter höga schacktorsliknande vattentornet vid Kalmars västra stadspart.

19/7 1902

Det nya vattentornet innebar en guldålder för Kalmars vattenfabriker. Något som Vattenfabriken Kronan uppmärksammar med det här ovanliga motivet på en sockerdricksetikett.

19/2 1902

tjänligt vatten kors och tvärs genom Kalmar. Nu inleds en guldålder för bryggerier och vattenfabriker på Kvarnholmen. Vid sekelskiftet finns ovanligt många vattenfabriker för en stad av Kalmars storlek.

Tillgången på bra vatten gör att produktionen kan öka och vatten- och läskmarknaden exploderar. Samtidigt ökar levnadsstandarden och allt fler får råd med kolsyrade drycker. Nykterhetsrörelsen som vid den här tiden har ett starkt fäste i Kalmar bidrar också till att alkoholfria buteljerade alternativ blir allt populärare. Samtidigt gör den förbättrade vattensituationen att Kalmar kommer att få mer och bättre öl.

Bryggerierna storsatsar

De två stora bryggeriernas tillvaro blir också mycket lättare när vattentornet står klart. De kan ägna tid och resurser på bryggandet när vattentillgången och kvalitén säkras.

Axel Åhman på Nordstjernan vågar satsa på att bygga ut bryggeriet med bland annat eget kyltorn och lagerkällare.

Även Axel Andersson satsar på sitt bryggeri. 1901 får han en vattenledning framdragen till bryggeriet från vattentornet. Han köper fler tomter inom kvarteret Bryggaren och bygger bland annat en lagerkällare.

Tidigare har bryggerierna lagrat sitt öl i källaren på Kalmar slott och i de gamla befästningsvalarna runt Kvarnholmen, en komplicerad och tidsödande hantering. Nu kan båda bryggerierna istället laga hos sig själva och koncentrera sig på att brygga mer och bättre. Det efterlängtnade vattentornet gör alltså att kalmarborna får tillgång till fler drycker av bättre kvalitet – både alkoholhaltiga och alkoholfria. ■

Ängö kvartersbryggeri

Ängö kvartersbryggeri grundades 2009 av kalmariten Johan Håkansson som varit hembryggare sedan 1993. Johan började med att brygga i källaren till huset på Kvarnholmen där han bodde. År 2009 bestämde han sig för att starta ett riktigt bryggeri, och började leta finansiering och lokaler.

Till slut föll valet på ett gammalt tunnbinderi på Ängö. Och stadsdelen gav ölet sitt namn – Ängöl. 2016 var det dags att flytta till en större byggnad – från 140 till 800 kvadratmeter. Flytten har gjort att Johan har kunnat expandera och numera kan han brygga betydligt mer åt gången än i det gamla tunnbinderiet. När Bryggeriklubben kommer på besök i de nya lokalerna är det julölet som håller på att bryggas. Och i november var det dessutom premiär för bryggeriets första julmust, döpt efter den välkända Kalmarkonstnären Jenny Nyström. ■

Tidigare hade bryggeriet etiketter med det gamla tunnbinderiet avbildat högst upp. Numera är dekorerna ofta tryckta direkt på flaskorna.

Bryggeriets egna "Tjorven" – bilen som tillverkades i Kalmar, främst som brevbärarbil.

På bryggeriet hänger en tavla föreställande det gamla tunnbinderiet på Ångö, där allt tog sin början.

Johan Håkansson bakom kranarna på sitt bryggeri.

Etiketteringsmaskinen, redo för oktoberfest.